

Tlačová konferencia Národnej banky Slovenska

dňa 28. 11. 2017

Jana Kováčová, vedúca oddelenia komunikácie NBS

Dámy a páni, dobrý deň, vítam vás na tlačovej konferencii k správe o finančnej stabilite, tak ako každoročne v novembri. Správu o finančnej stabilite predstaví člen Bankovej rady a výkonný riaditeľ útvaru dohľadu nad finančným trhu, pán Vladimír Dvořáček, a prezentáciu vám pripravil pán Marek Ličák, ktorý je riaditeľom odboru dohľadu na makroúrovni. Poprosím vás o dodržanie embarga až do skončenia tlačovej konferencie. Pán Dvořáček, nech sa páči.

Vladimír Dvořáček, člen Bankovej rady NBS a výkonný riaditeľ útvaru dohľadu nad finančným trhom

Prajem vám príjemné popoludnie, práve prichádzam z Bankovej rady, ktorá sa pred niekoľkými minútami skončila, na ktorej sme prerokovali Správu o finančnej stabilite. Musím povedať, že Banková rada mala naozaj veľmi zaujímavú diskusiu k tejto správe, veľa podnetných momentov tam bolo a tak sa chcem ešte za čerstva podeliť aj s vami o tie hlavné, nosné myšlienky, ktoré táto správa obsahuje. Budem sa pridržať samozrejme toho podkladu, ktorý mám a v ňom sa konštatuje, že tak, ako sa vyvíja u nás situácia na Slovensku – nie sme odtrhnutí, je to závislé od toho, ako sa nám vyvíja externé prostredie a toto externé prostredie sa nám vyvíja veľmi pozitívne. Globálne ekonomické oživenie, takisto oživenie ekonomického vývoja v eurozóne – to sú všetko významné faktory, ktoré ovplyvňujú našu situáciu a k tomu by som ešte priradil aj zvýšenie investičného dopytu vyplývajúce zo zlepšeného sentimentu v podnikovom sektore. Pokiaľ ide o Slovenskú republiku, Slovenská republika pokračuje v stabilnom raste na úrovni 3,1 % a v roku 2017 sa mohla oprieť aj o zahraničný, aj o domáci dopyt – to sú dva významné momenty. Priaznivé časy zažíva pracovný trh, dosahujeme historické čísla v zamestnanosti, resp. v nezamestnanosti. Zlepšuje sa situácia podnikov, ktoré pod vplyvom tohto optimizmu zvyšujú svoj apetít po úveroch, viac si požičiavajú a tieto úvery sú najmä investičného charakteru. Rastie teda tendencia nielen domácností, ale aj podnikov k zadlžovaniu sa. Pokiaľ ide o hlavné trendy, ktoré táto správa vždy zvyrazňuje – hovoríme to už niekoľko polrokov – hlavným trendom na slovenskom finančnom trhu ostáva rast úverov v sektore domácností. Tento intenzívny rast úverov retailu pokračuje aj v prvých troch štvrtrokoch roku 2017 a to na úrovni 13,6 % medziročne, pričom tento silný rast si udržiavajú tak úvery na bývanie, ako aj spotrebiteľské úvery. Jednoznačne

sa jedná o najrýchlejšiu rast úverov v eurozóne. Keby sme chceli analyzovať príčiny, je to predovšetkým dôsledkom pretrvávajúceho pozitívneho vývoja na trhu práce, ponuky úverov, konkurencie, ktorá tu medzi bankami je, či trh bývania. Tempo rastu úverov na bývanie bolo však čiastočne ovplyvnené očakávaniami dopadu opatrenia Národnej banky. V prvom štvrtroku sme tu videli médiami vyvolanú istú obavu z možnej nedostupnosti úverov v druhom štvrtroku, tak ten prvý štvrtrok bol extrémne vysoký, potom došlo k istej stabilizácii, ustáleniu situácie na trhu. Už v úvode som povedal, že významným faktorom, ktorý nám vplyva na súčasnú situáciu, je priaznivá ekonomická situácia, ktorá sa prejavuje vo výraznom raste úverov podnikovému sektoru. Úvery podnikom v sledovanom období rástli na úrovni, ktorá presahovala 9 %, aj táto dynamika patrí aj v rámci Európy k tým najvyšším. Nárast úverov podnikom mal pritom plošný charakter naprieč všetkými typmi úverov – ako som už povedal – investičné úvery, zvyšoval sa objem financovania podnikového sektora aj zo zahraničných zdrojov, ale aj prostredníctvom emisie dlhopisov. Dôsledkom tohto je samozrejme to, že nám narastá postupne aj zadlženosť podnikového sektoru.

To sú tie hlavné trendy a v ďalšej časti sa zameriam na niektoré riziká. Chcel by som predovšetkým hovoriť o najvýraznejšom riziku, ktoré tu máme - a to je zadlženosť domácností, resp. intenzívny rast tejto zadlženosti. Je to dôsledkom samozrejme silného rastu úverov domácnostiam a to tempo rastu je také, že sme sa už dostali na najvyššiu úroveň v regióne strednej a východnej Európy a aj naďalej toto tempo rastie. Časť tohto rastu je možné vysvetliť reálnou konvergenciou, ale my tento rast zadlženia pokladáme za nadmerný. Keď porovnáваме Slovensko s krajinami strednej a východnej Európy, toto porovnanie naznačuje, že najvýraznejšia rast zadlženosti slovenských domácností je vo veľkej miere spojený s výrazným poklesom úrokových marží a úrokových sadzieb. Zatiaľ, čo vývoj iných makroekonomických ukazovateľov, napríklad tempo poklesu nezamestnanosti a ďalších, sa vyvíja podobne ako v ostatných krajinách regiónu. Iste dobre viete, že Národná banka už na túto situáciu upozorňovala približne od roku 2014, keď sme prijali prvé odporúčanie, postupne sme odporúčanie transformovali do legislatívy a dnes máme vlastne hotové dve predlohy, dve opatrenia Národnej banky, ktoré majú pôsobiť na tlmenie týchto tendencií, týchto trendov. Od 1. januára 2017 je v platnosti opatrenie NBS, ktoré stanovuje podmienky pre poskytovanie úverov na nehnuteľnosti a v priebehu roku 2018 sme v rámci veľmi širokej verejnej diskusie vyrokovali aj tie podmienky, ako budú regulované spotrebiteľské úvery od 1. januára 2018. Napriek prijatým opatreniam však silné tlaky na nadmerný rast zadlženosti pretrvávajú a preto ak bude potrebné – a my to budeme veľmi podrobne monitorovať – sme pripravení prijímať v tejto oblasti aj ďalšie opatrenia. Zmienim sa ešte o riziku likvidity –

riziko likvidity sme konštatovali už aj v minulosti – ten trend je taký, že sa nám stále prehľbuje časový nesúlad aktív a pasív a jeho krytie likvidnými aktívami. Zároveň sa zhoršuje miera financovania úverov vkladmi. Sľubujeme si však dosť od implementácie nového zákonného rámca pre emitovanie krytých dlhopisov – účinnosť nadobúda začiatkom budúceho roka – tu by mohlo dôjsť k čiastočnému zmierneniu tohto rizika a očakávame takisto negatívny vplyv zavedenia celoeurópskych požiadaviek na krytie likviditného rizika. Od 1. januára začne platiť celoeurópsky ukazovateľ LCR a súčasne prestane platiť náš národný ukazovateľ likvidity. Zmienim sa ešte o ziskovosti bánk – my sme tu konštatovali v predchádzajúcom období, že by mohlo dôjsť aj k poklesu zisku. V minulom roku si banky pomohli mimoriadnymi príjmami, výnosmi, ktoré boli premietnuté potom do zisku. V tomto roku konštatujeme, že aj napriek dopadu klesajúcich úrokových marží, ktoré samozrejme negatívne ovplyvňujú ziskovosť bankového sektoru, sektor si ziskovosť udržiava. Vidíme tam najmä vplyv toho, že nám tu rastú úvery podnikom, retail stále rastie takisto a je tu aj vplyv nárastu poplatkov. Do budúca samozrejme udržanie ziskovosti ostáva výzvou, ale bude podmienené najmä udržaním nízkej miery nákladov na straty z nesplácaných úverov, čo bude samozrejme veľmi dôležité, do akého obdobia sa postupne – do akého ekonomického cyklu sa dostaneme. Pokiaľ ide o primeranosť vlastných zdrojov, táto sa zvýšila v priebehu prvého polroku a to najmä vďaka nižšej miere zisku, ktorý vyplatili banky svojim akcionárom za rok 2016. Túto tendenciu – teda nižšia miera vyplateného zisku akcionárom však očakávame aj do budúca, pretože plnenie rastúcich kapitálových požiadaviek si bude vyžadovať aj do budúca konzervatívnejšiu dividendovú politiku. Súčasne očakávame aj významný vplyv na finančnú stabilitu novej – implementáciu nových účtovných štandardov IFRS 9. Ďakujem za pozornosť.

Jana Kováčová, vedúca oddelenia komunikácie NBS

Ďakujem pekne, teraz ak dovoľíte, odprezentoval by vám detaily Správy o finančnej stabilite pán riaditeľ Ličák.

Marek Ličák, riaditeľ odboru politiky obozretnosti na makroúrovni NBS

Ďakujem pekne, ja sa pokúsím stručne doplniť to, čo hovoril pán Dvořáček. Priznám sa, až také detaily tam nebudú, lebo ak by sme mali ísť po všetkých detailoch, asi by sme tu sedeli pomerne dlho. Čiže len tie hlavné trendy a skôr doplniť jednotlivými číslami to, čo hovoril pán Dvořáček. Čiže začali by sme externým prostredím – ako pán Dvořáček spomínal, veľmi dôležité pre našu finančnú stabilitu, keďže ekonomika je otvorená, závisí od toho, čo

prichádza zo zahraničia. Ak sa aj pamätáte na finančnú krízu z rokov 2008-2009, negatívne veci prišli práve zo zahraničia. Čiže ak tu boli nejaké straty, hlavne v dôsledku vývoja v zahraničí. Čiže toto je pre nás veľmi dôležitá oblasť. Ako pán Dvořáček spomínal – hneď na prvom mieste treba povedať, že situácia v makroekonomickom prostredí sa zlepšovala – to je pozitívne, je to jednak doma, v zahraničí. Ale tá naša práca je možno nešťastná v tom, že za všetkým pozitívnym musíme hľadať aj to, čo je negatívne, resp. čo je nestabilné pri tomto pozitívnom vývoji. Čiže naďalej upozorňujeme na určité nerovnováhy, ktoré existujú v tom globálnom vývoji, je to hlavne oblasť vysokej zadlženosti. Čiže nielen to, čo my tu hovoríme, že zadlženosť výrazne rastie, ale mnohé inštitúcie vo svete hovoria, že zadlženosť môže byť problémom pre finančnú stabilitu. Hovoríme o zadlženosti verejného sektora, aj súkromného sektora. A v rámci súkromného je veľmi dôležitá zadlženosť podnikov a takisto domácností. U nás je to primárne zamerané na domácnosti, ale ten problém zadlženosti je problém celosvetový. Súvisí to hlavne s tým – pokiaľ dôjde k nejakým šokom, tá reakcia či už verejného alebo súkromného sektora v prípade krízy môže byť pomalá a môže byť v podstate taká, ktorá môže viesť k nejakým stratám. Čiže tá zadlženosť je skutočne veľmi citlivý problém globálny, nielen na Slovensku. Druhý taký problém sa týka finančných trhov – alebo jedna z tých nerovnováh – na jednej strane zažívame pomerne rastové trendy, ale existujú obavy do akej miery tieto rastové trendy hlavne na finančných trhoch sú spojené s fundamentami. Čiže hovoríme hlavne o akciových trhoch, ale aj o niektorých iných finančných trhoch. Čiže toto sú tie nerovnováhy, veľmi dôležité je aj to – diskusia teda o tom, čo by mohlo byť spúšťacím mechanizmom nejakého negatívneho vývoja. Spomína sa – či už je to makroekonomický vývoj, čiže pomalší ako sa očakáva, možné ukončenie menových politík centrálnych bánk – hlavne ich zlá interpretácia, ale toto sú trochu slabšie témy, pretože málokedy dokážeme odhadnúť ten spúšťací mechanizmus. Ak si zoberiete – tá posledná kríza – ten spúšťací mechanizmus boli subprime hypotéky v Spojených štátoch, čo nikto neočakával. Čiže pre nás je skôr dôležité sústrediť sa na nerovnováhy a tie nejakým spôsobom riešiť a eliminovať – to je pre nás dôležité.

Ak dovoľíte, ďalej by som prešiel k tomu, čo – ako pán Dvořáček nazval – je takým dominantným trendom v našom bankovom a v našom finančnom sektore a týka sa to rastu úverov domácnostiam. Ako už bolo spomínané, silné trendy pokračovali aj v roku 2017, aj keď to bol pomerne rok rôznych trendov – prvý kvartál pomerne dynamický vývoj, následne sa situácia stabilizovala, aj teraz vidíme skôr určitú stabilizáciu. Je ešte veľmi ťažké interpretovať tento vývoj, či už začínajú platiť jednotlivé opatrenia, ktoré už platia, ale či už začínajú výrazne zahryzávať do toho trhu, keďže ešte stále tu máme ten efekt z prvého

kvartálu, podobne medziročne sú nejaké zmeny, čiže uvidíme až v najbližších kvartáloch, aký ďalší vývoj bude v tomto sektore. To, čo by som chcel zdôrazniť, je vlastne vplyv rôznych faktorov na tento vývoj. A to máte možnosť vidieť na tej váhe, ktorá je napravo. Nadalej prevládajú veľmi silné faktory, ktoré tlačia k čo najväčšiemu zadlžovaniu, resp. k čo najväčšiemu úverovaniu. Dominantným je jednoznačne pokles úrokových sadzieb, tie nám ešte ďalej klesali, čiže to výrazne zvyšuje dostupnosť úverov, ďalej to je pozitívne ekonomické výsledky – či už je to nárast príjmov alebo to je zlepšovanie na trhu práce, zlepšovanie ekonomiky. Rovnako dôležité je správanie bánk, to znamená – aj tam vidíme určité tlaky na úverové štandardy. Tu treba aj otvorene povedať, že banky sa snažia čo najviac poskytovať úvery, aby tým eliminovali pokles úrokových sadzieb. Keďže táto oblasť je veľmi dôležitá pre ziskovosť bánk. A tie tlaky existujú aj zo strany materských spoločností, aby aj tá ziskovosť sa udržala na určitej úrovni. Čiže tých tlakov je pomerne veľa, ale na druhej strane je tu aj Národná banka so svojimi opatreniami. Čiže našou snahou je eliminovať, ale nie úplne, keďže to až úplne nedokážeme, ale zmiernovať tieto dopady, ktoré tu vidíme tak, aby rast úverov bol plne v súlade s určitými fundamentami. Čiže to je našim cieľom. Veľmi krátko by som chcel rozobrať jednu tému, na ktorú sa často aj pýtate, a vlastne súvisí to s našimi opatreniami, a tá otázka znie – prečo vlastne úvery rastú ďalej a pomerne silným tempom, keď Národná banka prijala určité opatrenia. Čiže skúsil som pripraviť taký zjednodušený graf: Aby som teda povedal, čo je na tom obrázku – tie stĺpčeky, to sú vlastne klienti, klienti, ktorí majú úvery, a to čo máte na tej spodnej osi, to sú vlastne parametre tých úverov, ktoré si klienti zobrali. Čiže úplne napravo sú klienti, to je ten najmenší stĺpček, to je nejaký počet klientov, ktorí si zobrali úvery, ale tie úvery sú príliš rizikové z pohľadu parametrov. To znamená – poviem príklad – človek, ktorý má 1000 EUR príjem, si zobral úver za 200 000 EUR. Samozrejme preňho to znamená, že splátka úveru je možno na úrovni 1000 EUR a tým pádom jeho finančná pozícia je veľmi napätá. To vnímame ako rizikovejšie úvery. Na druhej strane je nízka miera rizikovosti, teda tých parametrov a niekde uprostred je nejaký priemer – tých ľudí je najviac. To, čo urobila Národná banka – v podstate odsekla tých najrizikovejších – a to je to, čo sme od začiatku hovorili, to znamená – snažíme sa obmedziť tých najrizikovejších, klientov, ktorí si berú najrizikovejšie úvery. Čiže to sa nám podarilo, ale ako vidíte, ten priemer je posunutý ďalej od týchto štandardov. Ale čo sa deje na trhu je takýto posun – čiže ak si to spojíme s tým predošlým obrázkom, tá distribúcia alebo tí klienti sa všetci posúvajú smerom doprava k týmto našim limitom. Čiže aj keď v podstate z tých najrizikovejších klientov alebo to, čo sme my odstrihli tam už sa úvery neposkytujú – ale distribúcia sa posúva v tom zmysle, že ľudia stále si berú úvery s čo najväčšou splatnosťou,

berú si s pomerne vysokým LTV a berú si s pomerne vysokou finančnou alebo nízkou finančnou rezervou. Čiže v rámci našich limitov, ale je tam snaha posúvať tých klientov do distribúcie k tým rizikovejším. Čiže automaticky, aj keď my sme niečo zaviedli, odstrihli sme tých najrizikovejších, stále tu vidíme pomerne silný rast úverov. Ale ako povedal pán Dvořáček – pozorne sledujeme tieto trendy a v prípade potreby budeme na tieto veci reagovať. Len znova si treba možno povedať, že naša zodpovednosť je hlavne za finančnú stabilitu a preto určujeme len nejaké minimálne štandardy. Vždy je v prvom rade zodpovednosť za to, ako sú úvery poskytované na bankách a podobne aj na klientoch – to je dôležité zdôrazniť.

Rastúca zadlženosť je jeden z tých bočných efektov rastu úverov domácnostiam, ale zároveň ten najdôležitejší. V tejto správe sa pomerne detailne a obsérne venujeme tomu, čo môže spôsobiť vysoká zadlženosť jednak pre finančnú stabilitu, ale takisto pre makroekonomický vývoj. Tejto téme sa nevenujeme len my, ako som spomínal, venuje sa tomu Medzinárodný menový fond, OECD, mnoho nadnárodných inštitúcií, ktoré poukazujú na problém vysokej zadlženosti. Čiže v správe nájdete veľa detailov, veľa príkladov, čiže vám len odporučím, aby ste si to pozreli. Ja len znova pripomeniem, že prináša určité riziká – teda ak dôjde ku kríze, domácnosti oveľa inak reagujú pokiaľ majú oveľa vyššiu zadlženosť a zároveň je to problém aj pre ekonomiku, pretože ak vychádzate z nejakej krízy s domácnosťami, ktoré sú výrazne zadlžené, podstatne pomalšie dokážete zvyšovať váš ekonomický rast. To je problém mnohých západných krajín v západnej Európe. Pri zadlženosti ešte ostaneme – ak si spomeniete, pán Dvořáček spomínal, že mieru rastu zadlženosti považujeme za nadmernú. Teraz skúsím teda vysvetliť, prečo je to tak. Na tom predošlom grafe ste mali možnosť vidieť ako výrazne rastie zadlženosť, je najvyššia v celom regióne. Skúsili sme sa pozrieť alebo porovnať tieto štáty v tomto regióne, čiže zobrali sme jedenásť štátov a ak teda rastieme najrýchlejšie, čo nemusí byť až taký zásadný problém, je veľmi dôležité, aby sa nám aj najrýchlejšie zrýchľovali ekonomické fundamenty. Čiže nie je problém ak si zoberiete veľký úver, ale zároveň potrebujete na to adekvátny príjem. Čiže ak rýchlo rastieme v zadlženosti, zároveň domácnosti – by sa im mali výraznejšie zrýchľovať určité fundamenty v porovnaní s tými ostatnými krajinami. Ale keď sa na to pozrieme bližšie, zistíme, že tá zmena fundamentov u nás vonkoncom nie je výrazne lepšia ako v okolitých štátoch. Dokonca v niektorých bola na podobnej úrovni alebo bola ešte nižšia ako v okolitých štátoch. Pri hlbšej analýze sme v podstate aj poukázali na to, že ten nárast zadlženosti teda nesúvisí až tak výrazne s tým zlepšovaním fundamentov, ale hlavne to súvisí s výrazným poklesom úrokových sadzieb. To znamená – pokles úrokových sadzieb bol u nás

najdramatickejší v celom našom regióne, a to výrazne prispieva k tomu, že ľudia sa výrazne zadlžujú. Ešte možno krátky komentár k tomuto grafu, ale na správnu interpretáciu – toto je jedenásť štátov, Slovensko je tá čierna čiara a veľmi zjednodušene ak to mám povedať – to čo je nad tou čiarou, nad tou vnútornou čiarou, tou osou, tak to naznačuje, že rast úverov je nadmerný v porovnaní s fundamentami. Ako máte možnosť vidieť – Slovensko dosahuje najvyššie hodnoty v podobe toho nadmerného rastu v porovnaní s jedenástimi krajinami strednej a východnej Európy a zároveň aj to tempo je najvýraznejšie. Čiže toto je skutočne veľmi dôležitý obrázok.

Dobre, ďalej by som prešiel k reakcii Národnej banky Slovenska. Pán Dvořáček už spomínal jednak opatrenia, ktoré sme prijali a takisto posilnenie vankúšov. Keď som rozmýšľal ako vám to odprezentovať, napadla ma aj taká paralela s automobilom alebo si predstavte rýchlo jazdiace auto a teda snahou regulátora je ho spomaliť. Spomaliť, pretože jednak ohrozuje seba, ohrozuje ostatných, čiže my ako regulátor v tomto prípade jednak sme tomuto autu postavili retardéry do cesty alebo nastavili určité značky, ktoré hovoria, že – pozor, trochu spomal – to sú vlastne naše úverové štandardy alebo štandardy o zodpovednom úverovaní, ale zároveň keďže vieme, že môže dôjsť k nejakej nehode alebo k nejakému úrazu, tak zároveň tomu autu aj hovoríme – pozor, ale musíš mať viac airbagov alebo viac bezpečnostných prvkov, pretože ak sa Ti niečo stane, aby nedošlo k nejakej vážnej nehode, tak potrebuješ viac bezpečnostných prvkov – a to vlastne robíme. To znamená – týmito opatreniami sa snažíme trochu pribrzdiť a znížiť to riziko, ktoré je na sektore, ale zároveň vankúšmi sa snažíme, ak by aj došlo k nejakej nehode alebo k nejakým vysokým stratám, aby banky boli schopné takéto niečo zvládnuť. Čiže dúfam, že táto paralela aspoň trochu pomohla, ale čo je možno dôležité ešte k tým vankúšom – viete, že v lete tohto roka sme zvyšovali vankúš na úroveň 1,25 %. Pozorne sledujeme ako budú trendy pokračovať, ale pokiaľ budú naďalej takéto rastové, očakávame, že možno v najbližších kvartáloch dôjde k opätovnému zvýšeniu tohto vankúša. A podobne aj na strane tých dopravných značiek – pozorne monitorujeme a pokiaľ znova uvidíme výraznejšie nerovnováhy, tak sme pripravení na to reagovať.

Dobre, veľmi krátko k rastu podnikového sektora – ak si pamätáte, ešte pred rokom, keď sme hovorili o raste podnikového sektora, tak sme hovorili o číslach okolo dvoch percent, v niektorých kvartáloch, mesiacoch to bolo až v mínusových hodnotách – od začiatku roku 2017 vidíme pomerne výrazný nárast úverovania podnikov. Čiže už teraz sme na úrovni deviatich percent, je to najvyššia úroveň v rámci celej Európskej únie a je to pomerne pozitívna správa, pretože podniky ožívajú, ožíva celá ekonomika, čiže je to spojené hlavne

s makroekonomickým vývojom. Tu by sme len znova chceli poukázať na možno riziko až príliš vysokého rastu zadlženosti. Vidíme, zatiaľ to výraznejšie stúplo, ale nie sme samozrejme na takej ešte úrovni ako v ostatných štátoch. Čiže skôr ide o nejaké upozornenie do budúcnosti. Veľmi dôležité budú aj vybrané sektory. Máme negatívne skúsenosti z poslednej krízy hlavne so sektorom komerčných nehnuteľností, čiže tu znova vyzývame aj bankový sektor na zvýšenú opatrnosť práve v tomto sektore, keďže tento sektor tvorí až štvrtinu úverovej bilancie bánk. Dovoľte ešte krátko k finančnej pozícii bankového sektora – znova taká citlivá téma alebo téma, ktorej sa venujeme. A možno sa pamätáte z našich predošlých správ – robili sme rôzne simulácie, poukazovali sme na to, aký dopad môže mať na finančnú situáciu bánk pokles úrokových sadzieb. Myslím, že v jednej z posledných správ alebo v novembri 2016 sme hovorili, že ak teda tie trendy budú pokračovať ďalej, tak ziskovosť môže klesnúť až o 30 % v celom bankovom sektore, v menších bankách ešte výraznejšie. Tu by sme chceli povedať, že tá situácia sa zmenila a do veľkej miery to súvisí hlavne s rastom úverov podnikov. To znamená – ten výrazný nárast úverov podnikov, nárast o 9 % pomáha bankám kompenzovať pokles úrokových sadzieb, úrokových marží. Čiže skôr očakávame, aj tie simulácie to naznačujú, že v najbližších rokoch tá situácia v oblasti ziskovosti by sa už mala postupne stabilizovať. A koniec koncov už niektoré trendy sa prejavili aj v roku 2017 – ak sa pozriete na tento graf, medziročne síce ziskovosť poklesla o 14 %, ale do veľkej miery za to môžu práve jednorazové efekty. Čiže ak odstránime jednorazový efekt z roku 2016, čo je pomerne známy prípad s Visou, ktorá rozdeľovala alebo odkupovala svoje podiely v bankách, ak zoberieme ešte tohtoročné ešte jednorazové efekty, ktoré boli hlavne rozpustenie rezerv na súdne spory, tak vidíme, že situácia je relatívne stabilná. Čiže tam už vidíme tie efekty vyššieho rastu úverov domácnostiam a podnikom. Aj keď tu možno v správe nájdete možno viac k tejto téme, nechcem veľmi zdržiavať, na druhej strane zvyšuje sa citlivosť bánk v oblasti ziskovosti na možné zmeny niektorých faktorov a pretrváva zároveň tiež rozdiel v ziskovosti - na jednej strane veľké banky, na druhej strane menšie a stredné banky.

Na záver dovoľte veľmi krátko zhrnutie: V porovnaní s májom 2017, keď sme prezentovali našu poslednú správu, naďalej platí, že dominantným rizikom, najdôležitejším a stále rastúcim, je silný rast úverov domácnostiam a s tým hlavne spojený rast zadlženosti. Trh nehnuteľností sme síce nespomínali, ale tam už vidíme isté náznaky stabilizácie, ale na tom trhu vidíme, že stále tá zadlženosť prudko rastie, preto aj zvýrazňujeme toto riziko v celej tejto správe. Z pohľadu ďalších rizík – naďalej platí riziko prostredia nízkych úrokových sadzieb, aj keď už si možno všimnete – tá šípka je rovnomerná, to znamená, že to riziko už

nie je rastúce, ale skôr nejakým stabilné. Riziko likvidity sa naďalej prehľbuje, a to súvisí práve so silným rastom úverovania a presunom vkladov z termínovaných na krátkodobé, čiže vzniká nám tzv. likvidná medzera. A naďalej teda vnímame ako dôležité aj teda riziko makroekonomické. Z tých ostatných veľmi krátko – už som spomínal – komerčné nehnuteľnosti, rast financovania podnikového sektora práve z pohľadu možného výrazného nárastu zadlženosti a takisto legislatívne zmeny, ale to je niečo, čo náš finančný sektor pociťuje dlhodobo. Takže dámy a páni, ďakujem pekne za trpezlivosť a to je všetko z mojej strany.

Rado Tomek, Bloomberg

Môžeme vedieť, ako vyzerá situácia v oblasti non-performing loans v porovnaní s minulosťou správou za jednotlivé sektory domácností?

Marek Ličák, riaditeľ odboru politiky obozretnosti na makroúrovni NBS

No vidieť asi, lebo nemám to na grafoch, ale v podstate situácia je naďalej pomerne stabilná pri úveroch na bývanie, takisto pri podnikových úveroch. To znamená – v tom prostredí nízkych sadzieb, pozitívneho ekonomického vývoja nevidíme nárasty zlyhaných úverov. My sme v minulosti poukazovali na spotrebiteľské úvery. Tam naďalej platí, že tá miera zlyhania je pomerne vysoká, to znamená – z celkového objemu spotrebiteľských úverov viac ako 8 % je vykázaných ako zlyhaných. Čo je možno pozitívne v tejto negatívnej informácii, že nové prírastky sa nám už zastavili, to znamená – už nám nerastú.

Jozef Ryník, Profit, denník Sme

Ja mám dve otázky – spomínali ste vysoké vystavenie bánk voči úverom na komerčné nehnuteľnosti. Takže aké vysoké je to vystavenie bánk voči úverom na komerčné nehnuteľnosti? A druhá vec ohľadom tých možných opatrení, lebo spomínali ste, že ak teda vaše opatrenia doterajšie – retardéry a iné veci nezaberú – vankúše – tak budú ďalšie. Aké to budú – či len teda ten proticyklický vankúš alebo ešte niečo plánujete? Vďaka.

Marek Ličák, riaditeľ odboru politiky obozretnosti na makroúrovni NBS

Dobre, skúsím najprv ku komerčným nehnuteľnostiam. Ako som spomínal, komerčné nehnuteľnosti tvoria asi štvrtinu, čiže 25 % portfólia podnikových úverov a tie riziká – jednak ako som spomínal – pamätáme si tie vysoké straty, ktoré pochádzajú z tohto segmentu, týka sa to určitých segmentov v rámci celých komerčných nehnuteľností, boli to hlavne pozemky,

boli to hotely a boli to hlavne kancelárie. Treba si uvedomiť, že ten sektor je trochu špecifický na Slovensku. Jednak je tam pomerne nízka likvidita celého trhu, to znamená – ak si zoberiete – na západe to funguje tak, že aj keď developer postaví nejaký projekt, následne príde investor, ktorý to kúpi, ktorý s tým obchoduje, u nás ten sekundárny trh skupovania nehnuteľností výrazne nefunguje. Čiže to riziko súvisí aj s tým, že ak banka niečo odfinancuje, tak možnosť, že v prípade problémov by odpredala tú nehnuteľnosť je pomerne nízka. A takisto existujú stále tlaky na úverové štandardy v tomto sektore. Neviem či skúsím tú druhú alebo skúsiš...

Vladimír Dvořáček, člen Bankovej rady NBS a výkonný riaditeľ útvaru dohľadu nad finančným trhom

Môžem to naznačiť – samozrejme, že my tú situáciu naďalej veľmi pozorne monitorujeme a máme niekoľko ciest, ktorými môžeme ísť. Pán Ličák to mal na takom grafe pekne ukázané, že sú to opatrenia, ktoré sú robené jednak na posilnenie odolnosti bánk – to sú najmä tie vankúše – a potom je to zodpovedné úverovanie. Čiže pokiaľ ide o posilnenie odolnosti bánk, sú to stále tie vankúše. Bolo naznačené, že najmä proticyklický kapitálový vankúš môže doznať v nasledujúcom období ešte ďalšieho zvýšenia a samozrejme bude to závisieť od toho, ako sa nám budú vyvíjať tie ukazovatele, ktoré sú referenčné vo vzťahu k tomuto proticyklickému vankúšu. Pokiaľ ide o zodpovedné úverovanie, tu máme niekoľko možností, ako môžeme rekalibrovať tie opatrenia, ktoré sme už zaviedli. Jeden z nich je napríklad aj ukazovateľ LTV, tam sa na to pozeráme, ako sa nám to vyvíja, kde sa nám to presúva, a je tu aj jeden nový ukazovateľ, ktorý v niektorých európskych krajinách už je zavedený a my zatiaľ o ňom vedíme len nejaké interné diskusie. Ja ho teda pomenujem bez toho, aby som vám povedal nejaké podrobnosti – je to ukazovateľ DTI, ktorý predstavuje celkový dlh spotrebiteľa k jeho ročnému príjmu. Tu sa pozeráme, ako to vyzerá v iných krajinách a kde je to dnes – a tento presne reflektuje vlastne tú mieru zadlženosti slovenských domácností, ktorá – ako hovorím – je vysoká a stále rastie. Takže toto je čosi, čo je stále v podobe nejakých interných debát vo vnútri banky, ale naozaj v niektorých oblastiach sme pripravení pomerne rýchlo zareagovať, pokiaľ to bude potrebné. Ďakujem.

Richard Ďuriš, TV Joj

Takže keby prišiel opäť zvonku nejaký veľký badaboom, tak Slováci by si vylámali viacej zuby možno ako ľudia v okolitých krajinách, keďže tam tie krivky sa tak rozchádzajú, či?

Marek Ličák, riaditeľ odboru politiky obozretnosti na makroúrovni NBS

No to je trošku zjednodušená otázka, ale v podstate my hovoríme to, že čím vyššia zadlženosť, tým citlivejšia reakcia. Ak si to aj rozmeníte na drobné, ak príde kríza a máte napríklad úver napríklad 50tis. EUR, tak inak reagujete pokiaľ váš úver bude 150tis. EUR, pretože vaše splátky budú podstatne vyššie. Čiže tá reakcia bude podstatne citlivejšia. Ale to porovnanie tých štátov je skutočne také hrubé makroekonomické. Ale to, čo tvrdíme nielen teraz, ale aj v tých predošlých správach – to, čo nám pomohlo teda v minulej kríze v roku 2008-2009, je to, že aj keď ľudia neboli schopní splácať úvery, tak prišli do bánk a banka im ponúkla – ponúkla im napríklad predĺženie splatnosti toho úveru. To znamená – ak ste mali úver 20 rokov, pomohla, išla za vami na 25 rokov, 30 rokov alebo pomohla znížením úrokovej sadzby. Problém, na ktorý poukazujeme teraz je v tom, že veľa z tých úverov už je na hrane. To znamená – ak už teraz máte úver na maximálnu hranicu na 30 rokov a príde kríza, tak už ťažko vám niekto ponúkne na 40 rokov, keďže maximálna hranica je 30. Alebo ťažko vám niekto dá úver, ak ho máte teraz za 1,8 %, ťažko vám niekto dá ešte za 1,2 %. Čiže toho priestoru na nejaké pomáhanie ľuďom bude podstatne menšie – teda ten priestor bude menší.

Martina Kláseková, Trend

Ak by som mala nadviazať na kolegu – ak mal by vo svete nejaký badaboom, čo by podľa vás mohli byť nejaké také udalosti alebo okolnosti, ktoré by mohli prispieť k tomu, že by k nejakým veľkým zvratom mohlo prísť. Inými slovami, ak by ľudia mali očakávať, že príde nejaká kríza alebo nejaké tie zlé časy, o ktorých hovoríte už dlhšie – ktoré by mohli byť také rizikové ukazovatele alebo rizikové udalosti, ktoré by to mohli priniesť? Ďakujem.

Vladimír Dvořáček, člen Bankovej rady NBS a výkonný riaditeľ útvaru dohľadu nad finančným trhom

Ťažko to povedať, naozaj Martina, pretože tá situácia je taká, že po veľkej finančnej kríze sme tu mali obavu z rôznych udalostí, ktoré keď nastali, tak okamžite svietili červené svetlá, že to bude veľmi zlé a že nastane nejaký veľmi zlý dôsledok, či už to bola Čína, ruské sankcie alebo zvolenie niektorých politikov do čela niektorých štátov. Ale nenastalo to – to je veľmi zaujímavé, že ten vplyv sa nakoniec nejakým spôsobom rozplynul a ten dopad na tie trhy nebol taký závažný, ako sa to v tej prvej chvíli mohlo zdať. Takže dopredu je to veľmi ťažké indikovať, lebo aj tu došlo k nejakým omylom pri vyhodnocovaní vážnosti týchto situácií, myslím situácií v celosvetovom meradle. Nemyslím si, že by mohla nastať nejaká vnútorná

udalosť, ktorá by zásadne zmenila situáciu na Slovensku, ako skôr ten vonkajší externý vplyv. My sme to povedali v tej Správe o finančnej stabilite, že tu pretrvávajú isté obavy napríklad o vývoj verejných dlhov niektorých krajín v eurozóne. To je taká téma, ktorá ešte nie je zažehnaná, ten problém tu stále pretrváva. A potom sú to tieto globálne hrozby, ktoré tu sú, ale takisto nám niektorí experti hovoria, že problematika Číny nie je taká závažná, ako by sa na prvý pohľad mohla zdať, a máme pocit, že skôr by to mohli niektoré politické udalosti politického fundamentu, ako ekonomické, ktoré by takýto vážny vplyv mohli mať.

Marek Ličák, riaditeľ odboru politiky obozretnosti na makroúrovni NBS

Veľmi krátko len doplním – ja si pamätám ešte v roku 2007, 2006 pred tou finančnou krízou aj keď sme o tom diskutovali, čo by mohlo byť tým spúšťačom, tak na európskej úrovni, kde sa stretávame s kolegami z iných centrálnych bánk, boli intenzívne debaty o mnohých spúšťačoch. Najčastejšie - si pamätám – to boli hedge fondy a boli to rozvíjajúce sa krajiny, čiže odtiaľ sme predpokladali, že prídu tie šoky, tam začne niekde tá kríza. Nakoniec sa ukázalo, že to nebola pravda, ukázalo sa, že to bola pomerne malá nevýznamná skupina finančných aktív v Spojených štátoch, teda tzv. subprime lending, ktorá tvorila len asi 2 % celého bankového systému Spojených štátov, čiže prekvapenie prišlo z oblasti, od ktorej nikto ani len neočakával. Ale minimálne čo nás kríza poučila je, že nepozerať odkiaľ to príde, lebo na to nemáme nijakú krištáľovú guľu, ale skôr sa pozrime na to, či sme na rôzne typy šokov pripravení – a to sú práve tie nerovnováhy. Čiže našou snahou je skôr aj banky pripraviť na to, že aj keď dôjde k šoku, ktorý nevieme ako bude vyzeráť, aby boli čo najodolnejšie. Čiže o tom sú tie značky, retardéry, o tom sú tie airbagy alebo tie pásy – buďte čo najodolnejší, lebo nevieme čo príde – a toto skôr považujeme za dôležité.

Vladimír Dvořáček, člen Bankovej rady NBS a výkonný riaditeľ útvaru dohľadu nad finančným trhom

Ešte mi napadla jedna vec, ktorá je možno celkom zaujímavá pre vás, a to je to, že tri roky nám funguje jednotný mechanizmus dohľadu v rámci Frankfurtu, v rámci eurozóny a po veľkom AQR, teda testovaní bánk boli identifikované problémové bankové sektory v rámci Európy. A samozrejme v rámci toho ešte aj istý veľký objem nesplácaných úverov atď., a musím povedať – a som toho priamym svedkom – že problémy niektorých individuálnych bánk v niektorých sektoroch sa v poslednej dobe darí celkom solídne manažovať. Takže aj tam také hrozby, ktoré sa nám ukazovali, že by mohli byť veľmi závažné a mohli by potom

ovplyvniť celý ten bankový sektor, sa na individuálnej úrovni darí relatívne dobre riešiť aj zo strany Frankfurtu.

Jozef Ryník, Profit, denník Sme

Ja ešte k ziskovosti bánk by som sa opýtal – napriek tomu, že hovoríte, že sú celkom zastabilizované a že tá porovnávacía báza s minulým rokom sa nedá veľmi porovnávať, keď som si pozeral tretí kvartál, tak sú tam proste prepady cez 20 %, niektoré veľké banky až skoro 30 %, ale hovoríte, že sú viac ohrozené tie malé a stredné banky – tak to sa chcem opýtať, že či v tomto prípade platí to pravidlo, že size matters, že či očakávate možno ďalšiu konsolidáciu v tomto sektore. Šušká sa, že OTP Banka je na tom veľmi zle. A ďalšia vec, že či nejaké novinky viete ohľadom Rapid life.

Vladimír Dvořáček, člen Bankovej rady NBS a výkonný riaditeľ útvaru dohľadu nad finančným trhom

Tak ja myslím, že sme svedkami istej koncentrácie na trhu, pokiaľ hovoríme o bankovom sektore, tá konsolidácia tam vlastne prebieha, takže dohľad sa na to pozerá ako na pozitívnu vec, pokiaľ táto konsolidácia prebieha tak, že prebieha na privátnej báze a nie je potrebné, aby štát do toho nejakým spôsobom zasahoval, to je vždy to lepšie riešenie. Nechcem sa vyjadrovať samozrejme k jednotlivým bankám, ale treba ich vidieť v rámci skupín, v ktorých pôsobia a tieto skupiny sú finančne silné skupiny, takže treba sa na to pozeráť aj cez tento zorný uhol pohľadu. A potom tam bola ešte jedna špecifická otázka z iného sektoru, z oblasti poisťovníctva – tak predpokladám, že ste všetci včera zaregistrovali správy o tom, že po vydaní predchádzajúceho súhlasu Národnou bankou Slovenska, ktorý sme vydali minulý týždeň, sme vlastne odsúhlasili nútenej správkyne, aby podala návrh na vyhlásenie konkurzu – to sa stalo včera. Včera na súde v Košiciach bol podaný tento návrh, takže teraz budeme čakať niekoľko dní v tých príslušných lehotách, ktoré tam plynú akým spôsobom s k tomuto postaví tento súd. Očakávame, že súd v najbližšej dobe vyhlási konkurz v poisťovni Rapid life a do poisťovne Rapid life vymenuje správcu konkurznej podstaty. Vymenovaním správcu konkurznej podstaty sa súčasne skončí misia nútenej správkyne a bude ukončená aj nútená správa, ktorú pred takmer pol rokom v poisťovni zaviedla Národná banka.

Táňa Jančariková, Reuters

Ja len takú technickú – keď hovoríte o raste úverov domácnostiam o 13,6 % - údaj k septembru – ale porovnáваме september 2017 so septembrom 2016 – áno, medziročný rast.

Mala som tam za minulý rok, že to bolo 14 %, takže ten rast sa vlastne spomalil, ale stále je najvyšší v eurozóne aj v regióne – tak?

Marek Ličák, riaditeľ odboru politiky obozretnosti na makroúrovni NBS

Ak sa pozrieme na absolútne prírastky, tak stále sú vlastne najvyššie vlastne, aj relatívny nárast je najvyšší.

Táňa Jančariková, Reuters

A to spomalenie je také maličké – vieme ho pripísať už tým opatreniam, ktoré ste prijali alebo tam boli nejaké iné faktory?

Marek Ličák, riaditeľ odboru politiky obozretnosti na makroúrovni NBS

Ako som povedal, ešte veľmi ťažko interpretovať tento vývoj, čo presne za tým je. Jednak súvisí to s tým, že ten prvý kvartál bol pomerne výrazný, čiže veľa ľudí, ktorí by si teraz zobralo úver, zobralo v prvom kvartáli, pretože mali pocit, že úvery už nebudú žiadne po prvom kvartáli, čiže bol tam určitý posun v tých klientoch, ale zároveň – ako sme už aj spomínali – tie opatrenia postupne nabiehajú, či už je to finančná rezerva, naplno nám platí už aj LTV.

Jana Kováčová, vedúca oddelenia komunikácie NBS

Ak nie sú žiadne otázky, ďakujeme vám veľmi pekne za pozornosť. Týmto končí embargo. Tí, ktorí ste sa zapísali do prezenčnej listiny, tak v tejto chvíli by vám mala prísť komplet správa o finančnej stabilite, inak bude zverejnená na webe. Takže pekný deň ešte.